

Medbestemmelse i undervisningen

– fra elevernes perspektiv

Indhold

Forord.....	3
Om undersøgelsen.....	4
Udvalgte nøgleresultater.....	5
Kapitel 1: Elevernes oplevelse af medbestemmelse i undervisningen.....	6
Case: Langebjergskolen.....	11
Kapitel 2: Medbestemmelse, skoleglæde og motivation.....	13
Case: Vestre Skole.....	18
Kapitel 3: Medbestemmelse i fagene.....	20
Case: Strandgårdskolen.....	25
Kapitel 4: Elevernes vurdering af lærernes arbejde med medbestemmelse.....	27
Tre korte cases.....	31
Anbefalinger til styrket medbestemmelse i undervisningen.....	32
Metode.....	34

Forord

I Danmark bryster vi os af at have en folkeskole i verdensklasse. En skole, hvor børn mødes med respekt og ligeværdighed. Hvor de trives. Og hvor de har gode relationer til deres lærere.

Sådan er virkeligheden dog ikke helt. Og på ét meget centralt punkt halter vi helt efter: Elevernes medbestemmelse. I den seneste ICCS-rapport ligger Danmark næstsidst ud af 22 lande, når det kommer til elevernes oplevelse af indflydelse i skolen. Det er ikke godt nok.

For børn har ret til at blive inddraget i skolen. FN's Børnekonvention forpligter os på at give børn indflydelse på deres liv og hverdag. Og i folkeskolens meget anerkendte formålsparagraf står der, at skolen skal forberede eleverne til deltagelse, og at skolens virke skal være præget af demokrati.

Derfor har vi i Børnerådet, Danske Skoleelever og UNICEF Danmark spurgt skoleelever landet over om deres oplevelse af medbestemme i undervisningen i den hidtil mest omfattende spørgeskemaundersøgelse af emnet.

Resultaterne taler et tydeligt sprog:

Der er lang vej endnu.

- 6 ud af 10 elever svarer, at de sjældent eller aldrig er med til at bestemme valg af emne i undervisningen.
- Færre end 1 ud af 10 oplever, at undervisningen tit eller meget tit er lavet ud fra elevernes interesser.
- Langt over halvdelen af eleverne vil gerne have mere medbestemmelse i undervisningen.

Samtidig kan vi se, at det nytter, når skoler rent faktisk prioriterer medbestemmelse i undervisningen. Det viser rapportens tre skolecases fra Humlebæk, Grindsted og Ishøj. Og resultaterne på baggrund af spørgeskemaet slår fast, at de børn, der oplever meget medbestemmelse i undervisningen, er glattere for at gå i skole og er mere motiverede i undervisningen.

Det må vi handle på. Hvis vi vil skabe en skole i verdensklasse, hvor børn trives, er glade og gerne vil lære, så er inddragelse og medbestemmelse vejen at gå – både i undervisningen og i skolen som helhed.

Eleverne ønsker sig mere medbestemmelse.
Lad os gøre deres ret til deres virkelig.

Caroline Helene Hermansen, formand for Danske Skoleelever
Susanne Dahl, generalsekretær for UNICEF Danmark
Bente Boserup, forperson for Børnerådet

Om undersøgelsen

'Medbestemmelse i undervisningen – fra elevernes perspektiv' giver et dybdegående indblik i udskolings-
elevers oplevelser af at blive inddraget og have medbestemmelse i undervisningen i den danske grundskole. Undersøgelsen er baseret på en spørgeskemaundersøgelse blandt et repræsentativt udsnit af elever i 7.-9. klasse på landets folkeskoler. Indsamlingen er foretaget af Danske Skoleelever.

Der er blevet indsamlet 1.836 besvarelser på 13 folkeskoler i perioden mellem 30. august og 26. september 2024. Forud for spørgeskemaundersøgelsen er spørgeskemaet blevet testet og kvalitetssikret af fem unge fra Danske Skoleelever.

Inden dataindsamlingen er der udarbejdet en grundig desk research med henblik på at udvikle og identificere de centrale temaer og specifikke spørgsmål i undersøgelsen.

Undersøgelsen er suppleret med interviews med seks lærere og seks elever på tre folkeskoler. Indsigterne fra disse interviews er bl.a. blevet brugt i de tre case-beskrivelser, som findes i rapporten.

Undersøgelsen er gennemført i et samarbejde mellem Børnerådet, Danske Skoleelever og UNICEF Danmark. Børnerådet har været opdragsgiver, Danske Skoleelever har stået for dataindsamlingen mens UNICEF Danmark har været primært udførende på analyserne og rapporten.

Læs mere om undersøgelsens design og metode på s. 34.

Udvalgte nøgleresultater

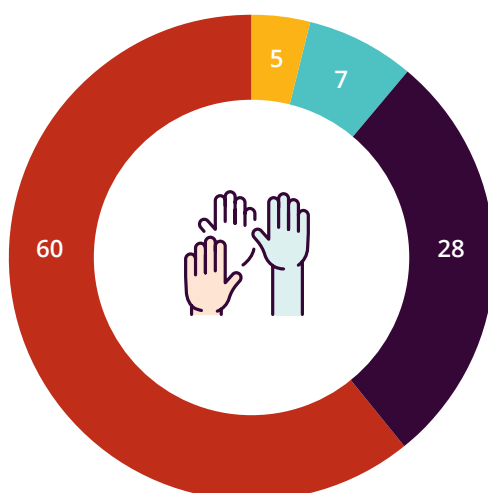
Blot 7 pct.

af eleverne oplever **tit** eller **meget tit**, at undervisningen er lavet ud fra de interesser, eleverne har.

60 pct. af eleverne

er **sjældent** eller **aldrig** med til at vælge emner i undervisningen.

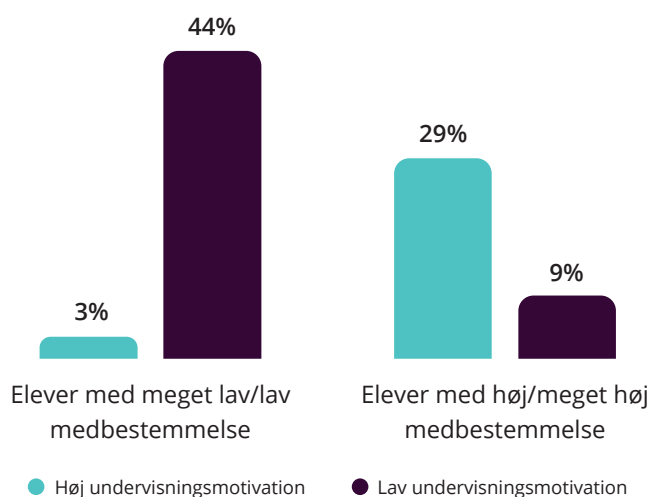
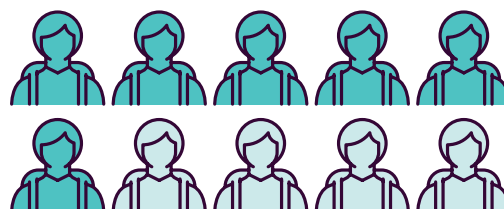

Hvor tit er du med til at bestemme, hvilke emner I skal arbejde med i undervisningen?

- Meget tit/tit
- Nogle gange
- Sjældent/aldrig
- Ved ikke

6 ud af 10 elever

vil gerne være med til at bestemme mere i undervisningen.

Elever, der oplever meget medbestemmelse i undervisningen, er mere motiverede.

Kapitel 1

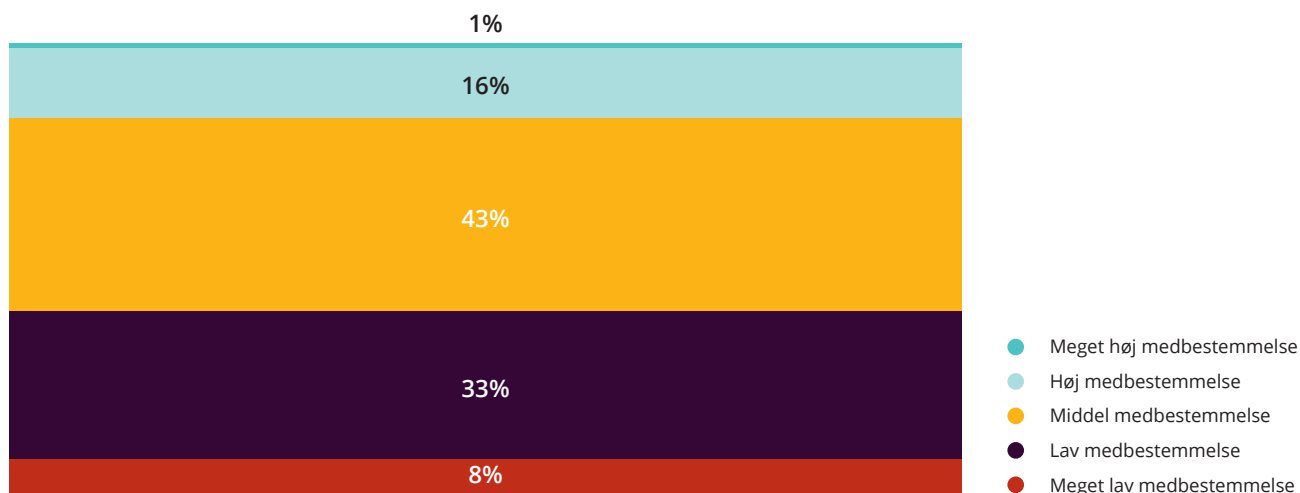
Elevernes oplevelse
af medbestemmelse
i undervisningen

Elevers medbestemmelse er en hjørnesteen i den danske grundskole. Men forestillingen om, at eleverne skulle have stor indflydelse på planlægning og gennemførelse af undervisningen lider et knæk, når man spørger skoleelever i 7.-9. klasse i Danmark, hvordan de oplever medbestemmelsen.

Elevernes svar på seks forskellige spørgsmål om medbestemmelse og inddragelse i undervisningen viser, at en stor gruppe elever – hele 41 pct. – oplever lav eller meget lav grad af medbestemmelse. Modsat oplever blot 17 pct. af eleverne, at de har høj eller meget høj grad af medbestemmelse. **Se figur 1.**

4 ud af 10 elever oplever lav eller meget lav medbestemmelse

Figur 1: Elevers medbestemmelse i undervisningen (indeks) (pct.).

Note: N=1.740. Figuren viser elevernes medbestemmelse i undervisningen baseret på et samlet indeks.

Indekset er lavet på baggrund af seks spørgsmål om elevernes medbestemmelse og inddragelse i undervisningen.

Mål for medbestemmelse i undervisningen

I undersøgelsen er eleverne blevet stillet seks forskellige spørgsmål, der indfanger forskellige former for medbestemmelse og inddragelse i undervisningen. Det er for eksempel "Hvor tit er du med til at bestemme, hvilke emner, I skal arbejde med i undervisningen" eller "Hvor tit er det muligt at vælge mellem flere forskellige måder at løse en opgave på". Ud fra de seks spørgsmål er der konstrueret et samlet mål for medbestemmelse i undervisningen. I metodeafsnittet kan du læse mere om de seks spørgsmål og konstruktionen af det samlede mål for elevernes medbestemmelse i undervisningen.

Forskellige former for medbestemmelse i undervisningen

Der findes mange forskellige måder, lærere i hverdagen kan inddrage elever og give dem medbestemmelse i undervisningen. Det kan være i alt fra planlægningen af et projekt eller et forløb, til valg af emner og materialer, eller i forbindelse med evaluering af undervisningen, hvor elever kan komme med forslag til forbedringer.

I undersøgelsen har vi spurgt eleverne ind til seks forskellige inddragelses- og medbestemmelsesformer i undervisningen. Resultaterne viser, at der er stor forskel på elevernes oplevelse af medbestemmelse alt efter, hvilken form de forholder sig til. **Se figur 2.**

Når det handler om elevernes mulighed for indflydelse på valg af emner og materialer i undervisningen, står det værst til. Her svarer færre 1 ud 10, at de tit eller meget tit er med til at bestemme, mens henholdsvis 6 og 5 ud af 10 elever svarer, at de sjældent eller aldrig er med til at bestemme. Folkeskolelovens § 18. stk. 4 bestemmer netop, at beslutninger om arbejdsformer, metoder og stofvalg skal ske i et samarbejde mellem lærere og

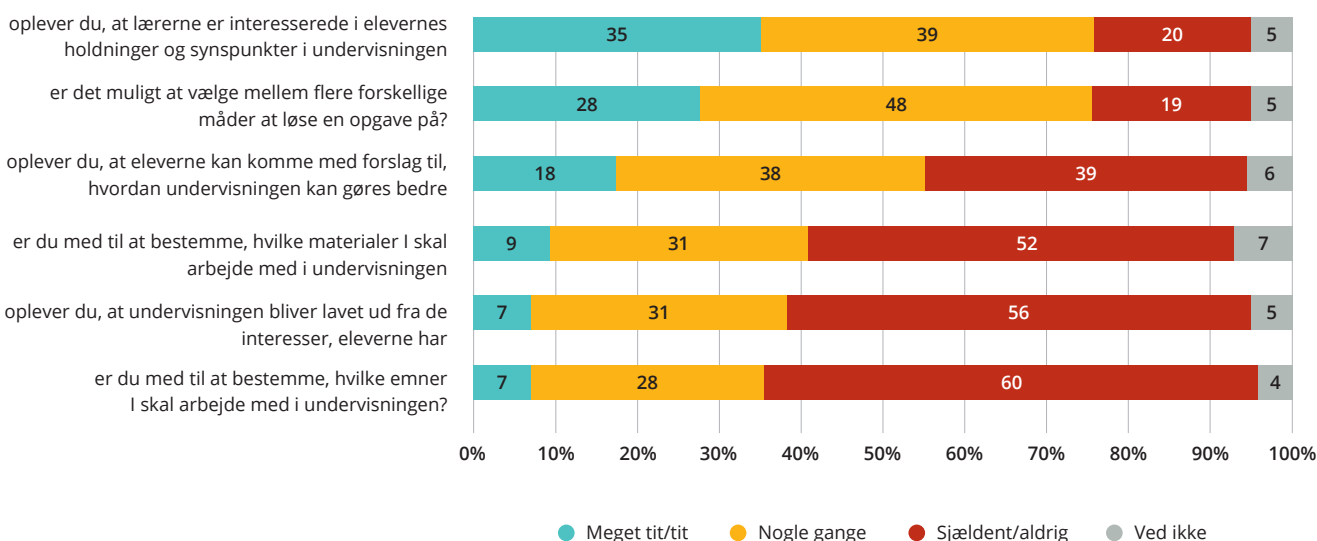
elever, men resultaterne her understreger, at det kun i ringe grad sker i praksis.

Mere positivt ser det ud, når det kommer til elevernes oplevelse af, om deres holdninger og synspunkter er vigtige. Mere end 1 ud af 3 elever i udskolingen svarer, at de tit eller meget tit oplever, at lærerne er interesserede i deres holdninger i undervisningen, mens 1 ud af 5 sjældent eller aldrig oplever dette.

56 pct.
af eleverne
oplever sjældent eller aldrig, at undervisningen bliver lavet ud fra elevernes interesser.

Stor variation i elevernes oplevelse af forskellige medbestemmelses- og inddragelsesformer

Hvor tit...

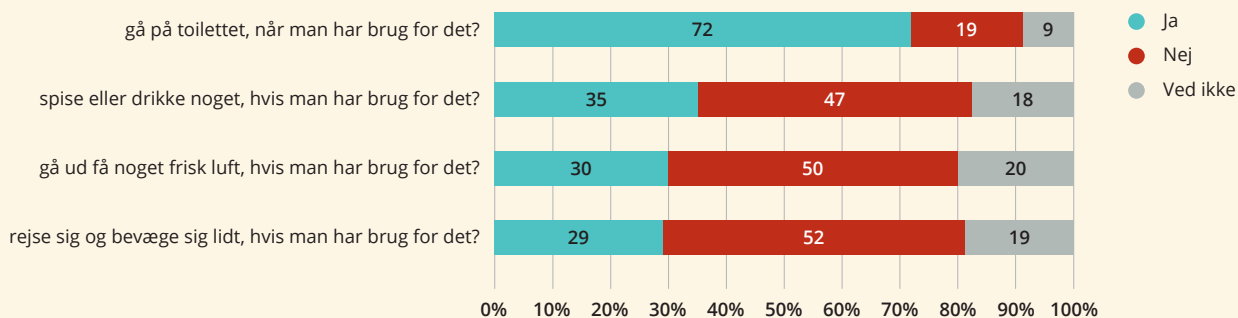
Figur 2: Elevernes medbestemmelse og inddragelse i undervisningen ift. forskellige former (pct.).

Note: N=1.826. Svarkategorierne er for simplicitet sammenlagt i figuren (meget tit/tit og sjældent/aldrig).

Undervisningsmiljø i klassen – hvad må eleverne (ikke)?

Eleverne er også blevet spurgt til undervisningsmiljøet i klassen, når det kommer til en række basale behov, herunder om de må gå på toiletet, spise eller drikke, bevæge sig og tage noget frisk luft, når de har brug for det.

Må man i din klasse...

Figur 3: Elevernes oplevelse af, hvad de må i klassen (pct.).

Note: N=1.820.

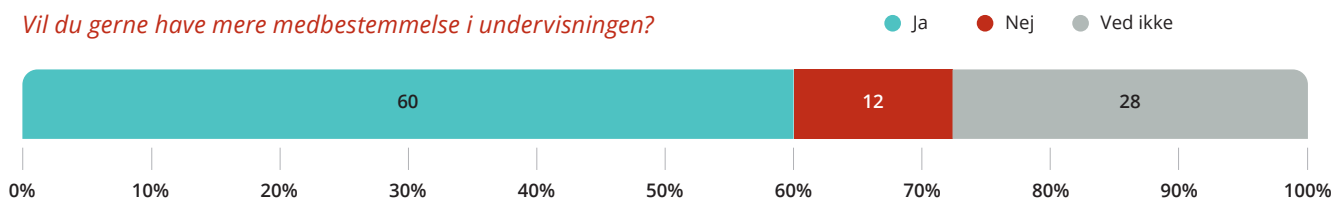
Eleverne vil have mere medbestemmelse – særligt dem, der ikke har det i forvejen

Resultaterne viser overordnet, at elevernes medbestemmelse i undervisningen – på tværs af medbestemmelserformer – halter. Spørgsmålet er, om eleverne er tilfredse med det, eller om de ønsker mere medbestemmelse?

I undersøgelsen er eleverne blevet spurgt, om de gerne vil have mere medbestemmelse i undervisningen. Det svarer størstedelen af eleverne (60 pct.) ja til, mens det blot er 12 pct. af eleverne, som ikke ønsker mere medbestemmelse. **Se figur 4.**

Flertal af eleverne ønsker mere medbestemmelse i undervisningen

Vil du gerne have mere medbestemmelse i undervisningen?

Figur 4: Elevers ønske om mere medbestemmelse (pct.).

Note: N=1.825.

Opfølgende har vi bedt eleverne uddybe, hvad de ønsker mere medbestemmelse over. Her nævner mange, at de gerne vil være med til at vælge, hvilke temaer og emner de skal arbejde med i undervisningen. Det falder fint i tråd med, at 6 ud af 10 sjældent eller aldrig er med til at bestemme dette (se figur 2).

Andre elever er mere ydmyge i deres svar – eksempelvis denne pige (8. klasse):

"Bare det når lærerne spørger ind til, hvordan man syntes undervisningen har været, og hvad der kan gøres bedre. For så føler man lidt, at de lytter til en".

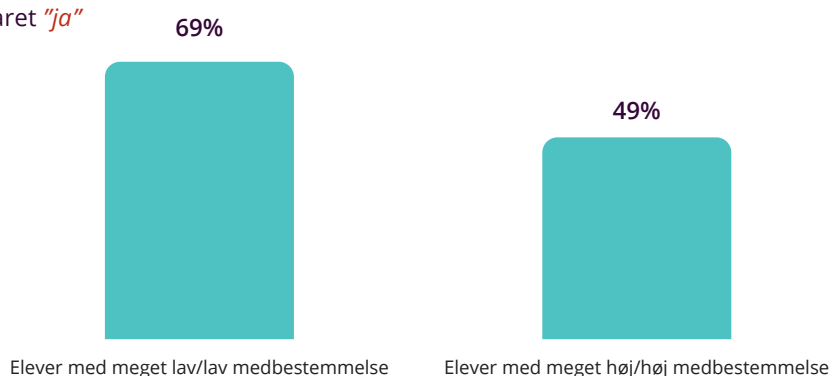
Elevernes ønske om mere indflydelse på undervisningen hænger også tæt sammen med, om de i forvejen oplever at have medbestemmelse. Blandt de elever, som oplever høj eller meget høj grad af medbestemmelse i skolen, er det lige omkring halvdelen (49 pct.), der gerne vil have mere medbestemmelse.

Men blandt de elever, som oplever lav eller meget lav grad af medbestemmelse, ønsker 69 pct. mere af det – en forskel på hele 20 procentpoint.¹ **Se figur 5.**

Elever med lav grad af medbestemmelse ønsker mere medbestemmelse

Vil du gerne have mere medbestemmelse i undervisningen?

Elever der har svaret "ja"

Figur 5: Elevers ønske om mere medbestemmelse opdelt efter elevers medbestemmelse (indeks) (pct.).

Note: N=700 for elever med meget lav/lav medbestemmelse. Andre svarmuligheder var nej=10 pct., ved ikke=22 pct. N=288 for elever med meget høj/høj medbestemmelse. Andre svarmuligheder var nej=17 pct., ved ikke=34 pct.

Det siger eleverne – mere medbestemmelse over emnevalg

”

Det hele måtte gerne være mere frit. Jeg tror, man kunne lære meget af at tage ansvar for sin opgaveløsning selv. Nogen ville i hvert fald. Man kunne måske vælge bredere emner hvor eleverne selv kunne dykke ned i noget, de hver især synes var spændende.

”

Det ville helt sikkert være rimelig fedt, hvis lærerne spurgte ind, til hvad/hvilke ting vi gerne ville arbejde med.

”

Jeg ville gerne kunne bestemme, hvordan vi kan løse opgaverne og hvilke (under)emner vi får i klassen/timerne.

”

Jeg synes det kunne være cool, hvis vi kunne være med til at bestemme de emner, vi arbejder med, så det ikke kun er lærerne, der bestemmer, hvad vi arbejder med.

¹ Dette afspejler, at en større andel elever med meget høj/høj medbestemmelse svarer nej og ved ikke til, om de vil have mere medbestemmelse i undervisningen (en forskel på hhv. 7 og 12 procentpoint).

**Skoledagen bliver ret meget sjovere,
når man har været med til at vælge.**

Ida, 6. klasse

Case: Langebjergskolen

På Langebjergskolen går medbestemmelse og projektbaseret undervisning hånd i hånd

"Hvis vi som skole gerne vil udvikle og danne børn til at være demokratiske medborgere, så er de nødt til at have medbestemmelse. Det er en kerneopgave for skolen."

Ordene kommer fra Dorte Ziani, der sammen med Lars Saul og Lise Lotte Dagge udgør lærer-teamet for de to 6. klasser på Langebjergskolen i Humlebæk. For de tre lærere hersker der ingen tvivl: Elevernes aktive deltagelse og medbestemmelse i undervisningen er en forudsætning for at kunne lykkes som skole.

Langebjergskolen satte for alvor strøm til ambitionen om at løfte elevernes medbestemmelse, da skolen i 2018 begyndte at arbejde med projektbaseret undervisning. Den projektbaserede undervisningstilgang gør op med det klassiske skoleskema med opdelt fagmoduler. Undervisningen foregår i stedet i tværfaglige projekter, der tager udgangspunkt i temaer og problemstillinger, som relaterer sig til elevernes hverdag og omgivelser. Eleverne arbejder med et givent problem eller tema over en længere periode og integrerer løbende de fag, der giver mening.

I slutningen af forløbet kommer eleverne med et bud på, hvordan problemet kan løses – typisk gennem fremvisningen af et produkt. Ifølge lærerteamet hænger dén undervisningstilgang uløseligt sammen med at give eleverne medbestemmelse.

"Vi kan ikke kalde os en projektbaseret skole, hvis ikke vi arbejder med inddragelse af eleverne. Det er to ting, som er afhængige af hinanden", fortæller Lise Lotte Dagge, mens Dorte Ziani supplerer:

"Når undervisningen tager udgangspunkt i et problem, som eleverne skal undersøge og finde løsninger på, gør det helt automatisk, at vi må træde et skridt tilbage og give plads til, at eleverne finder ud af, hvordan de vil arbejde med problemet, og hvordan de vil finde en løsning. Det giver et enormt ejerskab til eleverne hele vejen igennem."

Elevernes motivation får et løft

For Alberte og Ida, der går i 6.a og 6.b på Langebjergskolen, er det tydeligt, at den projektbaserede tilgang gør det muligt at få indflydelse på undervisningen. De nævner begge en håndfuld konkrete eksempler på beslutninger i undervisningen, de har været med til at præge eller træffe. Og det hjælper på deres motivation.

"Skoledagen bliver meget sjovere, når man har været med til at vælge. Vi er med til at bestemme og bliver ikke bare tvunget til at lave noget, som vi ikke rigtig synes, giver mening", fortæller Alberte, mens Ida fortsætter med et eksempel:

"Vi havde engang et tema om klima og bæredygtighed, hvor vi skulle lave en by på en bæredygtig måde. Så tog vi hen til Humlebæk Center, hvor vi fik lov til at vælge, hvilken bygning vi skulle arbejde med og hvordan den skulle se ud. I vores gruppe valgte vi at lave en bæredygtig cafe, og der var nogle andre grupper, som valgte en tøjbutik. Vi var med inde over det hele, og det var virkelig sjovt."

At medbestemmelsen er afgørende for elevernes motivation, er lærerteamet for de to 6. klasse-elever meget bevidste om. De forklarer, at det bl.a. handler om tidsånden, og at børn i dag ikke er så autoritetstro, som de var før i tiden. For at vække elevernes begejstring, er det derfor afgørende, at de har medbestemmelse.

Det betyder også, at lærerteamet arbejder intenst med at finde ind til elevernes interesser i starten af hvert projekt. Ifølge Lars Saul er en af de vigtigste ingredienser til et godt projektførløb nemlig, at eleverne vælger det emne eller den problemstilling, som de brænder for.

”De 6. klasser, vi har nu, har arbejdet med projektbaseret undervisning siden de gik i 1. klasse. Så de bliver bedre og bedre til at vælge emne eller problemstilling ud fra deres interesse – og ikke hvem de skal arbejde sammen med, selvom de sociale dynamikker selvfølgelig spiller ind. Men vi kan se, hvor vigtigt emnevalget er for, om de kan holde gejsten hele vejen igennem projektet”, forklarer han.

Modet til at give slip

Selvom den projektbaserede undervisningstilgang giver en god ramme for at arbejde med elevernes medbestemmelse, kommer det ikke af sig selv. For de tre lærere er det afgørende, at de hele tiden afprøver og forfiner, hvornår og hvordan beslutninger kan lægges ud til eleverne – og hvornår det ikke giver mening. Derfor bruger de også deres ugentlige team-møde på at drøfte, hvordan det går med at give eleverne medbestemmelse, og hvad de eventuelt skal justere på. Sådan er det dog langt fra på alle skoler og hos alle lærere. Ifølge Dorte Ziani handler det bl.a. om læreres mod og syn på deres egen profession.

”Der er helt sikkert lærere, der ikke tør. Som er bange for at slippe tøjlerne. Når man giver plads til, at eleverne skal beslutte og bestemme lidt mere, så skal man også selv træde et skridt tilbage. Vi ser mere os selv som vejledere. Det tror jeg, der er mange lærere, der har svært ved”, fortæller hun.

På Langebjergskolen har en forudsætning for at turde give slip været opbakningen fra ledelsen. Ifølge de tre lærere er ledelsen god til at italesætte vigtigheden af elevernes medbestemmelse – både på personalemøder og i løbende samtaler med lærerne. Samtidig giver ledelsen plads og tillid til, at lærerne kan afprøve nye måder at inddrage elevernes perspektiver på – også selvom det indebærer en risiko for at fejle.

Modelfoto

Om Langebjergskolen

Langebjergskolen er en folkeskole i Humlebæk i Fredensborg Kommune. Skolen er en tosporet skole med ca. 460 elever fra børnehaveklasse til 9. klasse.

Langebjergskolen har siden 2018 arbejdet med projektbaseret læring som læringskultur og undervisningsmetode på hele skolen. Metoden er under udvikling, og lærere og pædagoger præsenteres løbende for ny viden - både af eksterne og ved vidensdeling med skolens eksperter på området. Langebjergskolen er desuden Red Barnet Ambassadorskole, hvilket betyder, at skolen har forpligtet sig til at sætte fokus på børns rettigheder.

Kapitel 2

Medbestemmelse,
skoleglæde og
motivation

Resultaterne præsenteret i kapitel 1 viser, at eleverne ønsker mere medbestemmelse – særligt dem, som i lav grad oplever det i deres skoledag i forvejen. Men resultaterne indikerer også, at elever, der oplever medbestemmelse, er både mere motiverede i undervisningen og trives bedre i skolen.

Elever, der oplever meget medbestemmelse i undervisningen, er gladere for at gå i skole

Resultaterne viser, at de elever, som oplever en høj grad medbestemmelse i undervisningen trives bedre i skolen end andre elever. Blandt de elever, som oplever lav eller meget lav grad af medbestemmelse er det blot 23 pct., der er glade for at gå i skole. Omvendt svarer hele 60 pct. af de elever, som oplever høj eller meget høj grad af medbestemmelse, at de er glade for at gå i skole.

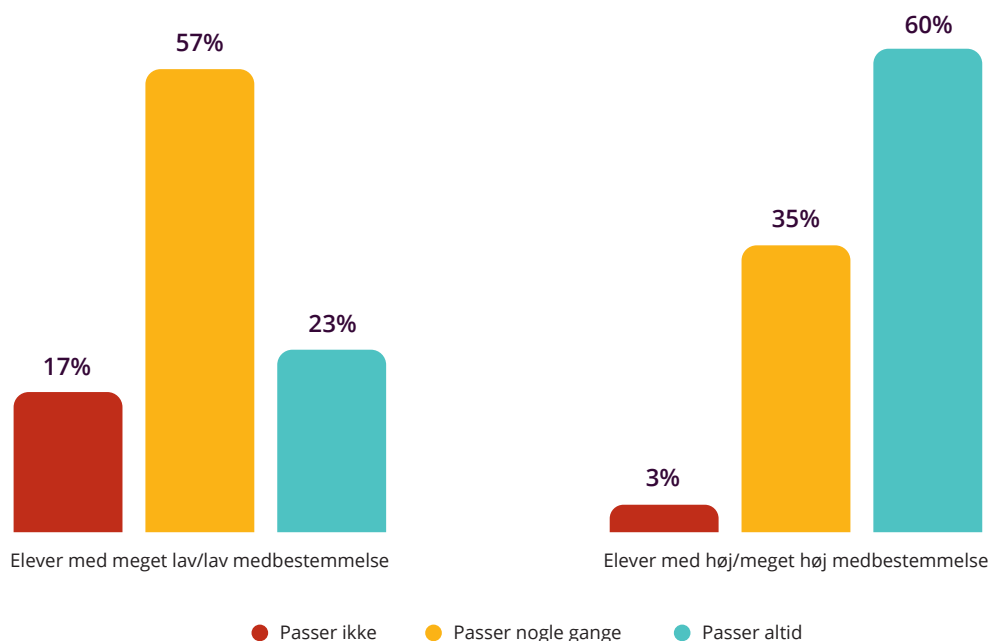
Se figur 6.

Resultaterne underbygges i flere af interviewene med eleverne. Nogle elever forklarer, hvordan skoledagen bliver sjovere og mere meningsfuld, når de kan få lov til at bestemme, hvad de skal arbejde med. Én af dem er Ida (6. klasse), som giver et konkret eksempel:

"Vi havde på et tidspunkt en hel dag, hvor vi sammen med vores lærere var ude og lave bål og mad over bål. Det var virkelig godt – og det var også fordi, vi selv havde været med til at vælge, at vi skulle have sådan en dag".

Medbestemmelse i undervisningen og skoleglæde hænger sammen

Hvor godt passer følgende sætning til din oplevelse af at gå i skole: Jeg er glad for at gå i skole

Figur 6: Elevers skoleglæde opdelt efter elevers medbestemmelse (indeks) (pct.).

Note: N=701 for elever med meget lav/lav medbestemmelse. Ved ikke=3 pct. N=288 for elever med høj/meget høj medbestemmelse. Ved ikke=1 pct.

Elever, der oplever meget medbestemmelse i undervisningen, er mere motiverede

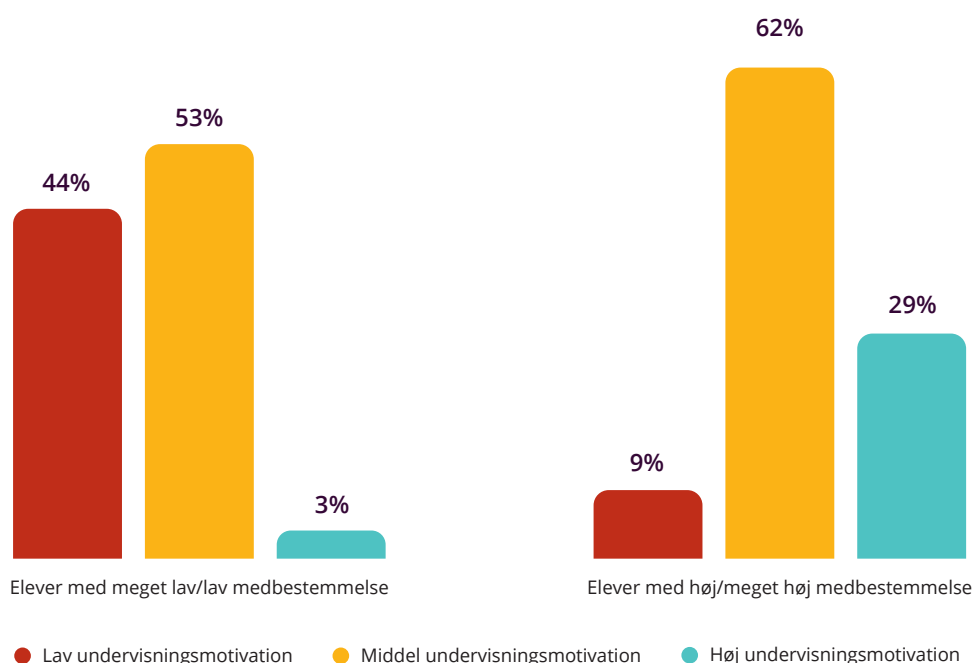
Det er ikke kun elevernes generelle skoleglæde, som hænger tæt sammen med, om de oplever medbestemmelse i undervisningen eller ej. Resultaterne viser, at der er sammenhæng mellem medbestemmelse og elevernes motivation i undervisningen.

Blandt de elever, som oplever lav eller meget lav grad af medbestemmelse i undervisningen, er det blot 3 pct.

som har høj undervisningsmotivation, mens knap halvdelen (44 pct.) har lav undervisningsmotivation. Hos de elever, som oplever høj eller meget høj grad af medbestemmelse er billedet mere positivt. Her er det 29 pct., som har høj undervisningsmotivation, mens færre end hver tiende (9 pct.) ikke er motiverede i undervisningen.

Se figur 7.

Medbestemmelse og undervisningsmotivation hænger sammen

Figur 7: Elevernes undervisningsmotivation (indeks) opdelt efter elevers medbestemmelse (indeks) (pct.).

Note: N=701 for elever med meget lav/lav medbestemmelse. N=288 for elever med høj/meget høj medbestemmelse.

Mål for undervisningsmotivation

Eleverne er blevet spurgt, hvor godt følgende sætninger passer på deres oplevelse af at gå i skole:

- 1 Undervisningen er spændende
- 2 Undervisningen giver mig lyst til at lære mere

Svarmulighederne har været *passer godt*, *passer nogenlunde*, *passer ikke* og *ved ikke*. De to spørgsmål bruges tilsammen som mål for undervisningsmotivation, der er inddelt i henholdsvis lav, middel og høj undervisningsmotivation. I metodeafsnittet kan du læse mere om konstruktionen af dette mål.

I interviewene sætter eleverne meget præcise ord på, hvorfor og hvordan deres motivation i undervisningen hænger sammen med, om de har medbestemmelse og indflydelse på beslutningerne. Nogle elever forklarer, hvordan det giver ejerskab over skoledagen, når de selv er med til at bestemme, hvordan de skal lære, og hvad de skal lære om – her Lærke (9. klasse):

"Det er vigtigt at være med til at bestemme, fordi det gør undervisningen mere spændende. Og det er jo fordi, at vi vælger noget, vi går op i. Vi havde engang et tema, der hed 'Mit sportslige talent', og jeg går selv meget op i cykling, så det var jo helt befriende at få lov at arbejde med noget, jeg vidste alt om. Det var vildt fedt".

Det siger eleverne – om motivation og medbestemmelse

”

Jeg mener, at det ville gøre elever mere glade for undervisningen, hvis vi bliver inddraget i ting som hvilke emner vi skal arbejde med, og hvilke grupper vi arbejder i.

”

Jeg ville gerne have mulighed for at vælge emner at arbejde med, fordi så synes vi også, det bliver mere underholdende og vi kan måske koncentrere os mere.

”

Det er selvfølgelig altid fedt at blive inddraget i undervisningen. Det gør, at det bliver mere spændende.

”

Engang fik mig og mine venner lov til at vælge et virkelig interessant emne i historie. Det var en utrolig fed oplevelse, da vi ikke rigtig havde oplevet det før. Det forstærker motivationen til at gøre en indsats!

”

Førhen var det lærerne, der planlagde undervisningen. Nu har vi selv medbestemmelse i forhold til, hvad vi laver, og hvordan og hvor meget vi lærer [...] og det har helt sikkert rykket nogle af os til at blive bedre til nogle fag. Freja, 9. klasse.

Case: Vestre Skole

Vestre Skole har gjort emnevalget i undervisningen til en demokratisk proces

Den projektbaserede undervisning har fået vind i sejlene i det danske skolelandskab de senere år. I takt med, at tilgangen vinder terræn, begynder mange skoler også at afprøve nye elementer af metoden for at skabe den mest meningsfulde undervisning for eleverne. Det gælder også på Vestre Skole i Grindsted, hvor de har arbejdet med projektbaseret undervisning siden 2021. Skolen er nu gået så langt i deres tilgang, at eleverne stort set har fået fuldt beslutningsmandat over valget af de overordnede emner, de skal arbejde med i de 8 uger lange projektperioder.

Den måde, eleverne beslutter hvilke emner, de skal arbejde med, kalder de på Vestre Skole for "Islandmodellen" – opkaldt efter en studietur til Island i 2023, hvor skoleledelsen blev præsenteret for en model om medbestemmelse og blev så inspirerede, at de tog den med tilbage til Grindsted.

Modellen går ud på at give eleverne ejerskab over emnevalget gennem en demokratisk beslutningsproces. I starten af hver ny projektperiode, bliver klassens elever inddelt i grupper med fire i hver gruppe. Her starter de med hver for sig at notere alle de emner, de synes er spændende, på post-its. Bagefter skal hver gruppe blive enige om to emner, som bliver skrevet op på en fælles tavle i klassen. Eleverne får herefter lov at stemme på det emne, de gerne vil arbejde med. De to emner, som har fået flest stemmer, bliver valgt ud, og så stemmer eleverne igen for at finde frem til det ene emne, der skal danne ramme om de kommende 8 ugers undervisning.

Vestre Skole har arbejdet med Islandsmodellen siden starten af skoleåret 2023/2024, og ifølge Trine Agerbak, der er lærer i 8. klasserne på skolen, har formålet været at gøre undervisningen endnu mere meningsfuld for eleverne – og hendes opfattelse er, at det er lykket:

"Vi mærker en meget større lyst til læring, og vi mærker et større engagement, fordi elevernes stemme kommer meget mere i spil, når vi starter projekterne op. Det virker simpelthen bare mere motiverende, når man selv har været med til at vælge emnet", forklarer hun.

Den oplevelse genkender Lærke og Freja, der går i 9. klasse på Vestre Skole. De to piger kan godt huske undervisningen før Islandsmodellen og den projektbaserede, og de kan mærke en tydelig forskel:

"Medbestemmelsen har gjort undervisningen sjovere. Og hvis jeg taler for mig selv, så er jeg blevet meget mere motiveret til at blive ved med at kæmpe. Og hvis det er en svær opgave, så bare blive ved og ved og ved. Fordi du selv har bestemt det. Det er ikke bare noget, du laver, fordi lærerne har bestemt det. Det er noget du laver, fordi du selv synes, det egentlig er ret fedt. Og så det okay det er hårdt, men du kæmper dig igennem det", forklarer Freja.

Islandsmodellen er god for alle elevgrupper

Vestre Skole har arbejdet med Islandsmodellen i lidt mere end ét år, men trods modellens korte levetid er den udbredt til alle klasser – også i specialafdelingen 'Solén', hvor Kennet Petersen er lærer for en klasse med 11 elever, der dækker 6.-9. årgang. Kennet Petersens elever går i Vestre Skoles specialtilbud, fordi de har forskellige faglige, sociale og følelsesmæssige udfordringer. Og for lige netop den gruppe, giver det stor værdi, at de kan arbejde med noget, de har været med til at vælge.

"Det er så vigtigt for den her gruppe elever at opleve, at de bliver lyttet til. De har tit oplevet og haft en fornemmelse af, at de får trukket noget ned over hovedet, og det bryder de sig ikke om", forklarer Kennet Petersen.

Kennet Petersens klasse arbejder fra september og frem til jul i år med emnet "Kærlighed", og emnet bliver foldet ud og undersøgt gennem en række delemner, som eleverne også har været med til at vælge - f.eks. kærlighed til mad, kærlighed til biler og kærlighed til fædrelandet. Det er andet skridt i Islandmodellen, og det sikrer bl.a., at de elever, som ikke stemte på det overordnede emne, som fik flest stemmer, stadig kan arbejde med noget, de er optagede af og har indflydelse på.

Små bump på vejen

Trine Agerbak og Kennet Petersen ser begge Islandmodellen som en stor succes. Men modellen skaber også naturligt nogle udfordringer. Én udfordring handler om at sikre, at fagene passer til de emner, som eleverne vælger. For hvad sker der, når man lægger beslutningen frit ud til eleverne – og de eksempelvis vælger et meget snævert emne?

For Kennet Petersen handler det om at have fagligt overblik og tænke kreativt, så de forskellige fag og fagmål er tænkt godt igennem ift. emnet. Det lykkes langt de fleste gange. Men indimellem bliver lærerne også nødt til at udfordre elevernes emnevalg og give dem et perspektiv, de måske ikke selv har tænkt over. Det giver Trine Agerbak et eksempel på:

"Vores 8. årgang havde valgt 'Sport' som emne. Så lagde vi i lærerteamet op til at kalde det 'Sport og Politik', for at åbne op for flere fag og få lidt flere fagmål med ind i emnet. Det var ikke noget vi bare besluttede – vi talte med dem om det, og de synes, det gav mening."

En anden udfordring er velkendt i mange demokratiske beslutningsprocesser. For hvordan reagerer man som elev, hvis det emne, man brænder for, ikke er det, som fællesskabet har valgt?

Kennet Petersen fortæller, at der selvfølgelig er en risiko for, at nogle elever ikke føler sig hørt i beslutningen. Men det er der god demokratisk træning i. Samtidig ved eleverne, at de kan få indflydelse på mange andre beslutninger i projektperioden, og at deres emne måske bliver valgt næste gang. Derfor oplever Kennet Petersen og Trine Agerbak heller ikke meget surmuleri – tværtimod:

"Jeg synes, der er blevet skabt en konsensusfølelse af, at emnet er noget, vi har besluttet i fællesskab, fordi de alle har været med i processen. Vi hører ikke så meget, at "det har vi ikke været med til at bestemme", eller "det må vi ikke", fordi der er så mange flere beslutninger, de er med til at præge", forklarer Trine Agerbak.

Om Vestre Skole

Vestre Skole er en folkeskole i Grindsted i Billund Kommune. Skolen har knap 600 elever fra 0.-9. årgang.

På Vestre Skole har man både arbejdet med både projektbaseret læring og Playful Learning siden 2021. Playful Learning er en tilgang til undervisningen, hvor eleverne eksperimenterer og leger sig til læring. Tilgangen sigter mod at skabe en undervisningen, hvor eleverne er begejstrede, deltager aktivt, eksperimenterer, involverer sig socialt og ser mening i undervisningen. Playful Learning bliver implementeret på alle skoler i Billund Kommune i perioden 2020-2026.

Kapitel 3

Medbestemmelse
i fagene

Dansk, matematik, biologi, samfundsfag, tysk. Fagene for eleverne i udskolingen spænder bredt – og elevernes oplevelser med medbestemmelse varierer efter, hvilke fag eleverne har undervisning i.

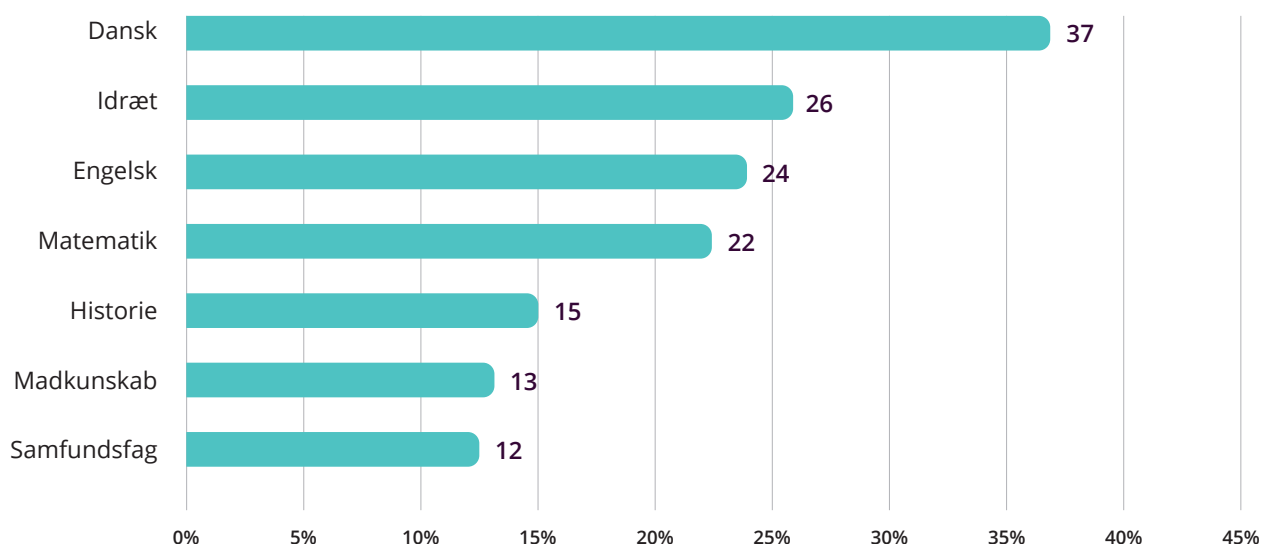
I undersøgelsen er eleverne blevet spurgt, hvilke tre fag de oplever at have henholdsvis mest og mindst medbestemmelse i. Blandt de 22 fag, som enten er obligatoriske fag eller (typiske) valgfag i 7.-9. klasse, er de syv fag, som flest elever oplever at have mest medbestemmelse i, henholdsvis dansk, idræt, engelsk, matematik, historie, madkundskab og samfundsfag.

Se figur 8.

Det er altså særligt de timetunge fag (dansk og matematik) og praktiske fag (idræt og madkundskab), eleverne vurderer højt, når det kommer til oplevelsen af medbestemmelse. Særligt interessant er det, at madkundskab er med i top-7, da faget ikke er obligatorisk i 8. og 9.-klasse. Mange af eleverne i undersøgelsen har dermed ikke længere faget. Det samme gælder samfundsfag, som først kommer på skemaet i 8. klasse. Faktisk svarer hele 25 pct. af eleverne i 9. klasse, at samfundsfag er ét af de tre fag, de har mest medbestemmelse i.

Fag med mest medbestemmelse

*I hvilke fag oplever du, at du har **mest** medbestemmelse? Du kan vælge op til tre fag.*

Figur 8: Elevernes oplevelse af, hvilke fag de har mest medbestemmelse i (pct.).

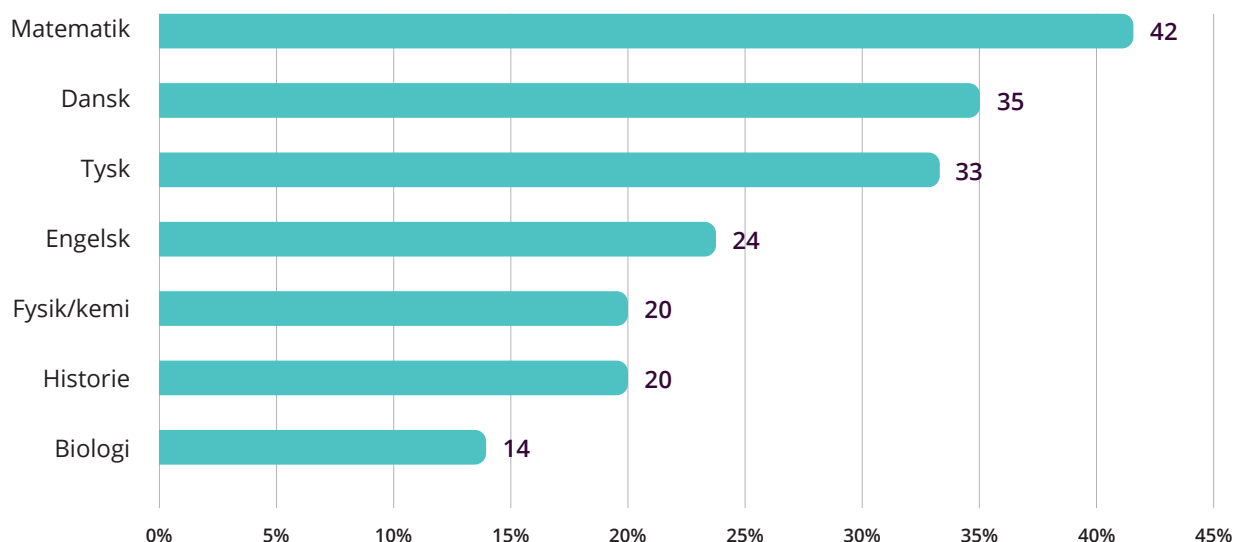
Note: N=1.836. Eleverne har kunnet vælge op til tre fag, og derfor summerer søjlerne til mere end 100 pct.

Kigger man omvendt på listen over de syv fag, eleverne har mindst medbestemmelse i, er der interessant nok flere gengangere. Det gælder bl.a. dansk og matematik, der begge ligger i top-4 over fag med mest medbestemmelse, men samtidig er de to fag, som flest elever vurderer, de har mindst medbestemmelse i. **Se figur 9.**

En anden interessant tendens er, at de tre sprogfag (tysk, fransk og dansk) alle er i top-4 over fag med mindst medbestemmelse. Det underbygges i interviewene, hvor flere elever forklarer, at det er vanskeligt at få medbestemmelse i sprogfagene – særligt fransk og tysk – fordi grundelementerne i faget såsom grammatikken er nødt til at komme på plads først.

Fag med mindst medbestemmelse

I hvilke fag oplever du, at du har **mindst** medbestemmelse?
Du kan vælge op til tre fag.

Figur 9: levernes oplevelse af, hvilke fag de har mindst medbestemmelse i (pct.).

Note: N=1.836. Eleverne har kunnet vælge op til tre fag, og derfor summerer søjlerne til mere end 100 pct.

Det siger eleverne – om mangel på medbestemmelse i fagene

”

Der er mange fag hvor man ikke bestemmer overhovedet.

”

Vi har aldrig medbestemmelse.

”

Vi har lige lidt medbestemmelse i dem alle.

”

Synes ikke rigtig jeg har medbestemmelse i nogen af fagene – medmindre der er en sød vikar.

”

Vi har ikke rigtigt medbestemmelse i nogle fag. Eller vi har nogle gange fået lov til at bestemme imellem to forskellige opgaver.

Medbestemmelse og motivation i de enkelte fag hænger (også) sammen

Som resultaterne i kapitel 2 viser, er der en sammenhæng mellem elevernes oplevelse af medbestemmelse i undervisningen og deres motivation. Den sammenhæng går igen, når vi ser på medbestemmelse og motivation i de konkrete fag.

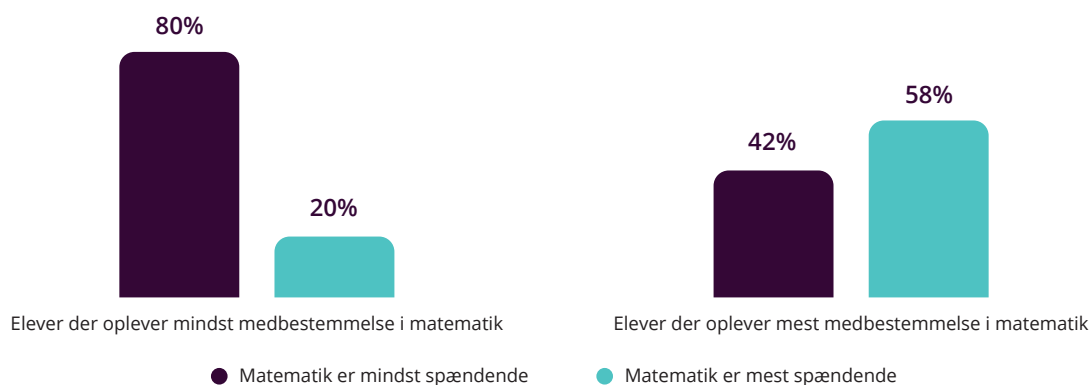
Ud over at spørge eleverne ind til, hvilke fag de har mest og mindst medbestemmelse i, er eleverne blevet bedt om at fremhæve op til tre fag, de mener er henholdsvis

mest og mindst spændende. Resultaterne viser, at de fag, eleverne vurderer som mest spændende, i mange tilfælde er de samme fag som eleverne oplever mest medbestemmelse i.

Et eksempel er matematik, som en stor gruppe elever har valgt som et af de tre fag med mest medbestemmelse, ligesom mange elever har valgt det som et af de tre fag med mindst medbestemmelse.

Blandt de elever, der oplever mindst medbestemmelse i matematik svarer hele 80 pct. også, at matematik er blandt de mindst spændende fag, mens 20 pct. svarer, at det er et af de mest spændende fag. **Se figur 10.**

Matematik: Medbestemmelse og interessen for faget hænger sammen

Figur 10: Oplevelse af medbestemmelse i matematik opdelt efter, om faget opleves som spændende (pct.).

Note: N=557 for elever, der oplever mindst medbestemmelse i matematik. N=296 for elever, der oplever mest medbestemmelse i matematik. Sammenhængen er statistisk signifikant for stort set alle fag. Dette gælder for sammenhængen mellem hhv. mest spændende fag og mest medbestemmelse og mindst spændende fag og mindst medbestemmelse. For enkelte fag med et lavt antal besvarelser kan der ikke påvises statistisk signifikant sammenhæng (f.eks. drama).

Medbestemmelse i udvalgte fag

I undersøgelsen er eleverne også blevet spurgt ind til forskellige former for inddragelse og medbestemmelse i fem udvalgte fag, henholdsvis matematik, dansk, biologi, historie og idræt. De fem fag er valgt, da de alle er obligatoriske for både 7., 8. og 9. klasse og tilsammen dækker de humanistiske, praktiske og naturvidenskabelige fagområder.

Ligesom i de overordnede vurderinger af medbestemmelse i undervisningen (kapitel 1) er eleverne blevet bedt om at vurdere forskellige former for medbestemmelse og inddragelse i de fem fag. Det drejer sig bl.a. om medbestemmelse over valg af emner og materialer,

mulighed for at give inputs til at gøre undervisningen bedre mv. **Se figur 11.**

På tværs af de forskellige fag træder forskellige interessante tendenser frem. Først og fremmest svarer et fåtal af eleverne i alle fem fag, at de tit eller meget tit er med til at bestemme, hvilke emner og materialer, de skal arbejde med i undervisningen. I dansk og matematik er det helt ned til henholdsvis 10 og 8 pct. af eleverne, der tit eller meget tit er med til at bestemme emne- og materialevalg. I begge fag svarer hele 60 pct., at de sjældent eller aldrig er med til at bestemme dette (ikke vist i figuren).

Det er ikke kun elevernes indflydelse på emne- og materialevalg, som er udfordret. Som det fremgår af Folkeskolelovens § 18. stk. 4, skal lærere og elever samarbejde om valg af arbejdsformer og metoder, men resultaterne viser, at netop elevernes metodefrihed lader noget tilbage at ønske. Kigger man på fagene historie og biologi, svarer blot 20 og 18 pct., at de tit eller meget tit er med til at vælge mellem forskellige måder at løse en opgave på.

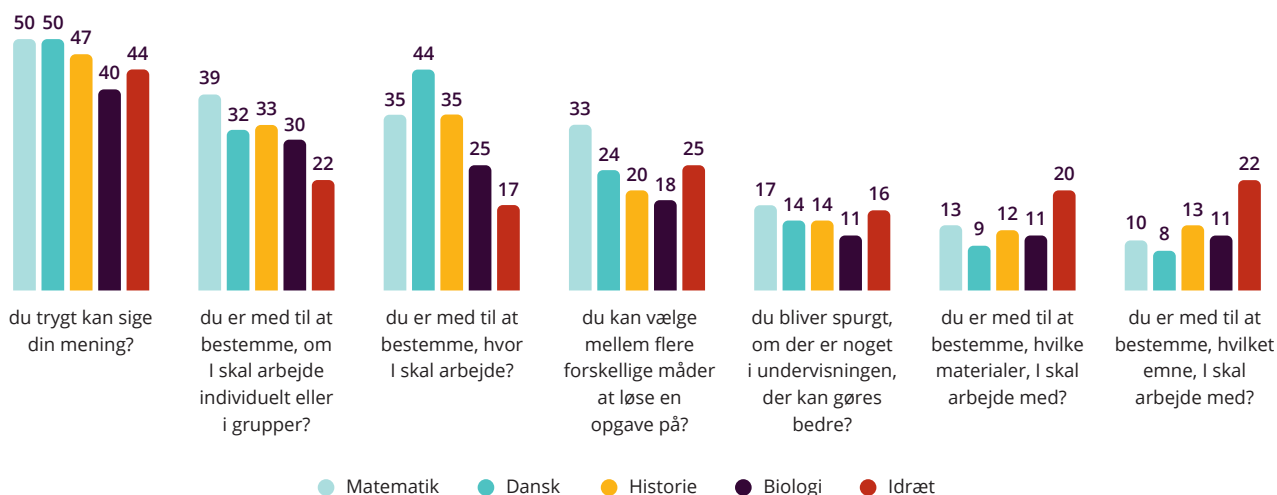
Mindre grelt ser det ud, når det kommer til elevernes tryghed ved at sige deres mening. På tværs af de fem fag svarer mellem 4 og 5 ud af 10 elever, at de meget tit eller tit føler, de trygt kan sige deres mening. Dog svarer påfaldende mange (2 ud af 10), at de sjældent eller aldrig oplever denne tryghed (ikke vist i figuren).

Store variationer i medbestemmelsesformer på tværs af fag

Tænk på din undervisning i faget [matematik, biologi, dansk, historie, idræt].

Hvor tit oplever du, at...

Andele der har svaret **"meget tit"** eller **"tit"**.

Figur 11: Elever, der svarer "meget tit" eller "tit" på spørgsmål til forskellige former for medbestemmelse i de fem fag (pct.)

Note: N=1.799-1.814.

Matematik og idræt stikker ud

Selvom eleverne vurderer flere af medbestemmelsesformerne ens på tværs af de fem fag, viser resultaterne også, at nogle fag stikker særligt ud.

Et af de fag er matematik. På den positive side er matematik det fag, hvor flest elever (33 pct.) svarer, at de tit eller meget tit kan vælge mellem forskellige måder at løse en opgave på, ligesom matematik også topper listen, når det kommer til at have indflydelse på, om man skal arbejde individuelt eller i grupper. Men på den negative side er det kun hver tiende elev, der tit eller meget tit oplever at have medbestemmelse over valg af emne i matematikundervisningen. Denne splittelse kan dermed være med til at forklare, hvorfor matematik både rangerer højt over fag med mest medbestemmelse og samtidig topper listen over fag med mindst medbestemmelse (se figur 8 og 9).

Idræt er et andet fag, som skiller sig ud i elevernes vurdering af medbestemmelse. Idræt topper eksempelvis listen blandt de fem fag, når det kommer til muligheden for at have medbestemmelse over emne- og materialevalg. Men samtidig ligger idræt nederst, når det kommer til medbestemmelse over, om der skal arbejdes individuelt eller i grupper, og hvor arbejdet skal foregå.

De store variationer i elevernes oplevede medbestemmelse på tværs af de fem fag indikerer, at medbestemmelse og inddragelse ikke kan tilgås ens i alle fag, fordi fagene rummer forskellige muligheder og begrænsninger for at arbejde meningsfuldt med medbestemmelse i undervisningen. Det peger på et behov for at få udviklet og beskrevet særlige inddragelsesdidaktikker og -værktøjer i de respektive fag.

”

Hvis man selv kan få lov til at vælge, så gør det da, at man har mere lyst til at være der. Asal, 7. klasse.

Case: Strandgårdskolen

På Strandgårdskolen er medbestemmelse nøglen til at få mere handlekraftige elever

På Strandgårdskolen i Ishøj Kommune er det vigtigste mål med medbestemmelse, at eleverne får handlekraft og tiltro til egne beslutninger. Det fortæller Rikke Lange-Harpsøe, der er lærer på skolen, hvor hun underviser i historie, samfundsfag og billedkunst. Samtidig varetager hun en række andre opgaver som bl.a. rettighedskoordinator.

Rikke Lange-Harpsøe brænder for elevernes deltagelse og medbestemmelse i skolen. Hun oplever hver dag, hvordan det giver eleverne større motivation, når de er med til at præge undervisningen. Men endnu mere væsentligt peger hun på, at medbestemmelse i skolen er nødvendigt, hvis skolen skal bidrage til at skabe demokratisk bevidste, handlekraftige og kritisk tænkende mennesker.

”Man kan ikke bede folk om at gå ud og tage stilling til et samfund, hvis man aldrig har fået lov til at tage stilling til noget som helst”, forklarer hun.

Mulighederne for medbestemmelse udfordres i udskolingen

Medbestemmelse kan på den måde ses som en muskel, der kræver træning. Ifølge Rikke Lange-Harpsøe er det nødvendigt, at eleverne øver sig i at sige deres mening og påvirke beslutningerne i undervisningen, så de får forståelse for, hvad der er muligt inden for skolens rammer.

”Jeg tror virkelig, at medbestemmelse tager tid i en organisation som skolen. Det beror på noget gensidig tillid mellem elever og voksne. Hvis dét kan etableres, er der meget læring i det – både i forhold til at blive givet plads, men også lære, hvordan man faktisk bruger den her mulighed, man har”, uddyber hun.

Selvom Strandgårdsskolen øver sig i at give elever på alle klassetrin medbestemmelse i undervisningen, kan det særligt i de ældste klasser være svært at prioritere. Det skyldes bl.a., at der i udskolingen kommer større fokus på prøver og eksaminer. Den opfattelse deler Emil, der går i 7. klasse:

”Jo større klasser man går i, så får man ikke så meget medbestemmelse, fordi lærerne skal nå at lave det, man skal nå på det klassetrin.”

Hvis det skal lykkes at give elever medbestemmelse i undervisningen, peger Rikke Lange-Harpsøe derfor på, at det er afgørende, at eleverne allerede i løbet af indskolingen og mellemtrinnet har øvet sig i, hvordan de administrerer den indflydelse, de får på beslutningerne.

”Lærerne kan føle sig pressede over, at der er en mængde pensum, man skal nå, for at kunne opfylde eksamenskravene. [...] Og så bliver der mindre plads til medbestemmelse – medmindre man har skolet sine elever i det, så man har den der gensidige forventning om, at når man lægger noget beslutningsmagt ud til eleverne, så får man også et fornufigt resultat tilbage”, fortæller hun.

Eleverne skal vide, hvornår de har medbestemmelse

Hvis medbestemmelsen skal fungere i praksis, er en helt afgørende ingrediens tydelighed over for eleverne. Eleverne skal vide, hvornår de er med til at udøve indflydelse i undervisningen – for de ved det ikke altid selv.

”Det var faktisk vores elever i Rettighedsrådet, der på et tidspunkt gjorde os opmærksomme på, at [...] måske har vi medbestemmelse, I fortæller os måske bare ikke, at vi har det”, forklarer Rikke Lange-Harpsøe.

Derfor arbejder hun bl.a. med et piktogram i sin undervisning, hvor eleverne kan sætte post-its med idéer til undervisningen på en plakat i klasse-lokalet – og hver gang en af elevernes ideer bliver brugt, fjerner hun den fysisk fra plakaten, viser den i klassen og læser den højt. Og den praksis smitter positivt af på eleverne.

“Det der med, at eleverne netop får det koblet til, at det var mit ønske, eller det var nogen i klassen, der ønskede det, og nu bliver det indfriet. Det er helt klart min oplevelse, at de bliver lidt høje på det. En meget vigtig detalje her er også at notere børnenes navne [...] Nogle bliver lidt røde i hovedet og lidt glade, og de andre er sådan lidt, okay, du lykkes faktisk med dit projekt her. Så tør de andre også.”

Om Strandgårdskolen

Strandgårdskolen er en folkeskole i Ishøj Kommune. Der går 461 elever på skolen, der har elever fra 0. til 9. klasse. Op mod 99 procent af eleverne er tosprogede.

Strandgårdskolen er en heldagsskole. Det giver mulighed for helhedsundervisning, hvor der ikke nødvendigvis er en faglig opdeling. Eksempelvis arbejder skolen med projekter på tværs af fag, eller et fagtema, der bredes ud over længere tid. Det giver tid til at lave undervisning på en anden måde. Helhedsundervisningen er blandt andet lavet med det formål at inddrage eleverne mere.

Strandgårdskolen er en UNICEF Rettighedsskole. Det betyder, at skolen har forpligtet sig til at arbejde aktivt med børns rettigheder – både i undervisningen og ved at have et Rettighedsråd, der fungerer som en styregruppe for skolens arbejde med børns rettigheder. Rettighedsrådet består af både elever og voksne.

Tre konkrete eksempler på medbestemmelse i Rikke Lange-Harpsøes undervisning

Piktogram med elevernes idéer til undervisningen

Metoden handler om at tydeliggøre, når elevernes ideer bruges. Formatet består af en plakat med Børnekonventionens artikel 12 – om børns ret til at blive hørt. Her kan eleverne sætte post-its på deres idéer til undervisningen. Når en idé bliver brugt, tager læreren den pågældende post-it ned, så de kan se, at det var en af deres idéer, der blev brugt.

“Tutankhamuns død”

Et forløb om Egyptens historie rammesat ud fra Tutankhamuns død. Forløbet indledes af en kort introduktion til Tutankhamun og hans tidlige død. Hvordan døde han? Eleverne kommer med bud på, hvordan Tutankhamun døde. Deres undren samles til forskellige “teorier”, for eksempel at det kan være folket eller familien, der slog ham ihjel, eller at han døde af naturlige årsager. Herefter dykker eleverne i resten af forløbet ned i elevernes teorier og emner. Rammesætningen igangsætter elevernes nysgerrighed, og giver dem oplevelsen af at styre forløbet.

Elevers samtale

Elevcentreret skole-hjem-samtale, hvor eleverne selv forbereder sig med udgangspunkt i et skema med forskellige temaer. Derudover kan eleven skrive noget, som han/hun gerne vil tale om til samtalen. Lærerne gennemgår samme skema, ligesom eleven på forhånd har snakket om det med sine forældre. Denne samtaleform giver mere rolige elever, fordi de ved, hvad der skal ske, og deres vurderinger er styrende for samtalen.

Kapitel 4

Elevernes vurdering af lærernes arbejde med inddragelse og medbestemmelse

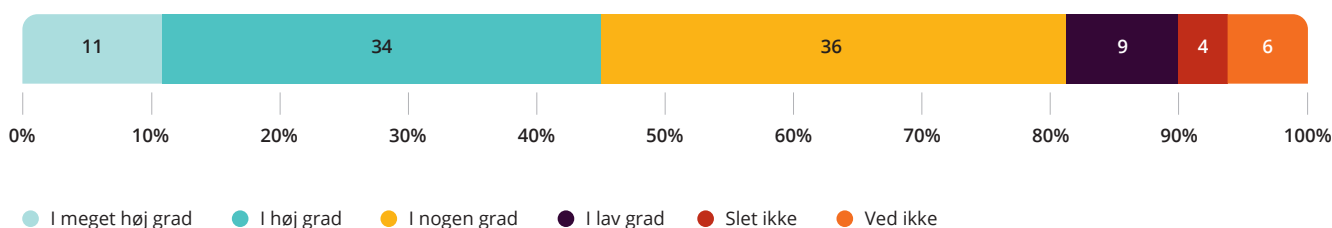

Lærerne er selvsagt centrale for elevernes oplevelse af at blive inddraget og have medbestemmelse i undervisningen. Nogle af forudsætningerne for at kunne lykkes med at give eleverne medbestemmelse er, at man som lærer udviser oprigtig interesse for elevernes synspunkter og skaber en atmosfære i klassen, hvor eleverne trygt kan sige deres mening.

Eleverne er derfor blevet spurgt til netop dette, og her er resultaterne relativt opløftende. Mere end 3 ud af 4 elever oplever, at lærerne er interesserede i elevernes holdninger og synspunkter i undervisningen.² Derudover svarer knap halvdelen af eleverne (45 pct.), at lærerne i høj eller meget høj grad skaber en god stemning i klassen, hvor eleverne er trygge ved at sige deres mening. 13 pct. svarer i lav grad eller slet ikke på spørgsmålet. **Se figur 12.**

Størstedelen af elever oplever, at de trygt kan sige deres mening

Skaber dine lærere en god stemning i klassen, hvor eleverne er trygge ved at sige deres mening?

Figur 12: Elevernes oplevelse af klassen som et trygt rum (pct.).

Note: N=1.792.

Det forholdsvis positive syn på lærernes evne til at skabe gode rammer går igen i flere af interviewene. Flere elever nævner konkrete lærere, som skaber en stemning i klassen, hvor eleverne tør byde ind med deres perspektiver og komme med forslag til, hvad der

kan gøres anderledes, for at undervisningen kan blive endnu bedre. Det gælder bl.a. Ida (6. klasse):

"Vores lærere er gode til det [at inddrage eleverne]. De arbejder godt sammen og holder møder om, hvordan det kan gøres bedre og snakker tit om det".

²Fra spørgsmålet i figur 2: "Hvor tit oplever du, at lærerne er interesserede i elevernes holdninger og synspunkter i undervisningen?" Svarkategorierne meget tit, tit og nogle gange er lagt sammen.

Stort forbedringspotentialer hos lærerne

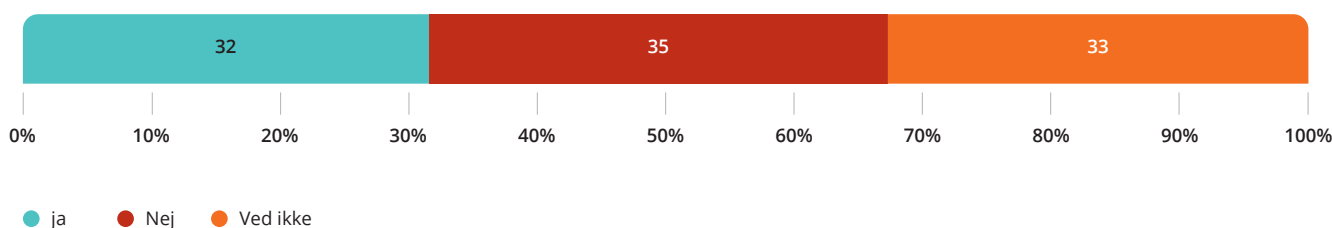
På trods af de positive tendenser understreger flere resultater i undersøgelsen, at der er et stort forbedringspotentialer, når det kommer til lærernes kompetencer ift. medbestemmelse.

Direkte adspurgte om lærerne er gode til at give eleverne medbestemmelse svarer 33 pct. elever i lav grad, eller slet ikke, mens blot 14 pct. svarer i meget høj grad eller i høj grad (figur ikke vist).

Et af de forbedringspunkter, som mange lærere kan tage fat på, handler om at gøre det tydeligt for eleverne, at de kan få indflydelse og medbestemmelse. I undersøgelsen svarer blot 32 pct. af eleverne, at deres lærer har fortalt dem, at de har mulighed for at få medbestemmelse. 35 pct. svarer, at dette ikke er tilfældet, mens 33 pct. ikke ved, om de er blevet fortalt om muligheden for medbestemmelse. **Se figur 13.**

1 ud af 3 elever ved ikke, at de har mulighed for at få medbestemmelse

Har dine lærere fortalt jer, at I har mulighed for at få medbestemmelse? (fx ift. hvilke emner I skal arbejde med, hvordan I skal løse opgaver mv.)

Figur 13: Elevernes vurdering af, om lærerne har fortalt, at de har mulighed for medbestemmelse (pct.).

Note: N=1.792.

Resultatet er interessant i lyset af en undersøgelse fra LEGO Fonden og Tænk tanken Mandag Morgen fra 2024 med bl.a. 613 skoleledere. Her er skolelederne bl.a. blevet spurgt, hvad der er de største udfordringer, når de forsøger at involvere eleverne i undervisningen.³ Flest ledere (57 pct.) svarer, at "eleverne ikke ved, hvordan de kan bidrage til planlægningen af undervisningen".

Det er imidlertid ikke elevernes ansvar at finde ud af, hvordan de kan præge undervisningen – det er de voksne, der skal skabe rammerne for, at medbestemmelsen kan finde sted. Der lader dermed til at være en afgørende opgave for lærerne i at være mere tydeligere over for eleverne om, at de har mulighed for at bidrage til undervisningen – men også at de fortæller, når medbestemmelsen finder sted.

³ "Motiverende undervisning – ifølge børnene", Epinion for LEGO Fonden og Tænk tanken Mandag Morgen, 2024.

Korte cases

- sådan arbejder tre folkeskoler med elevers medbestemmelse i undervisningen.

Svebølle Skole har løftet elevernes trivsel ved at lytte mere til dem

På Svebølle Skole i Kalundborg Kommune er ambitionen at skabe en hverdag, hvor børnene føler sig set, hørt og anerkendt. Derfor arbejder skolens personale i langt højere grad end tidligere med et simpelt greb: De lytter til elevernes holdninger og ønsker. Det har bl.a. ledt til fælles emneuger på tværs af årgange, oprettelse af et knallertværksted og ændring af de fysiske rammer på skolen, så de i højere grad indbyder til fordybelse. Eleverne har også fået en større rolle og ansvar i planlægningen af alt fra motionsdage til julearrangementer. Og det simple greb har vist sig effektivt: På ét år er Svebølle Skole gået fra at være blandt den fjerdedel af skoler med laveste social trivsel til at være bedre end landsgennemsnittet.

Vamdrup Skole har givet mere valgfrihed til udskolingseleverne

På Vamdrup Skole i Kolding Kommune arbejder de med at give eleverne mere valgfrihed. Skolen har i skoleåret 2024/2025 taget initiativ til et nyt forsøg med søjleundervisning. Søjleundervisning betyder, at udskolingseleverne tre gange om året kan vælge, hvad de gerne vil arbejde med blandt en række temaer, eksempelvis Vamdrup i Verden eller Det Gode Liv. Herefter arbejder eleverne med temaet i 10 lektioner om ugen. Søjleundervisningen giver mulighed for at indtænke læring fra en række fag i temaerne. Samtidig får eleverne mere medbestemmelse, og skoledagen gøres mere interessant og praksisnær. Allerede nu – i starten af forsøget – er tilbagemeldingen fra eleverne positive.

Skovvangskolen tester forskellige medbestemmelsesinitiativer

Skovvangskolen i Aarhus Kommune arbejder med elevinddragelse på flere måder. Eksempelvis har eleverne i 9. klasse fået medbestemmelse over særlige fagdage. På fagdagene informerer lærerne om temaet og læringskriterierne for dagen, men selve planlægningen af dagen bliver lagt ud til eleverne, så de er med til at bestemme, hvordan de kommer i mål. Skolen har også søsat formatet Voice and Choice, hvor faglighed integreres i et tema. Lærerne vælger temaet, men eleverne vælger selv, om de vil tilmelde sig temaet eller blive i det normale skema. Den temabaserede undervisning foregår over en hel uge fra 9 til 14. Endelig har Skovvangskolen indført åbne opgaver i tre pauser hver uge. Her får eleverne adgang til skolens faglokaler (f.eks. billedkunst, fysik/kemi og FabLab), og kan arbejde med det, de har lyst til – som der ofte ikke er tid til i undervisningen.

Anbefalinger til styrket medbestemmelse i undervisningen

Til ekspertgruppen for fagfornyelsen

Anbefaling 1: Skriv medbestemmelse i undervisningen ind i beslutningsgrundlaget til forligskredsen.

Inden udgangen af 2024 skal ekspertgruppen for fagfornyelsen aflevere et beslutningsgrundlag til folkeskoleforligskredsen med forslag til et enkelt format for Folkeskolens Fagplaner. Børnerådet, Danske Skoleelever og UNICEF Danmark anbefaler, at det foreslåede format understreger, at fagplanerne skal skrive

elevernes medbestemmelse frem og udfolde, hvordan man i fagene kan give eleverne medbestemmelse i undervisningen. Inspireret af de gymnasiale lærerplaner kan dette eksempelvis beskrives under overskriften "fagets didaktiske principper".

Til politikere

Anbefaling 2: Skriv medbestemmelse ind i opdraget til fagudvalgene.

Når ekspertgruppen inden udgangen af 2024 har afleveret beslutningsgrundlaget om folkeskolens nye fagplaner til forligskredsen, skal forligskredsen beslutte den ramme, fagudvalgene skal arbejde med i udformningen af de nye fagplaner. Børnerådet, Danske Skoleelever og UNICEF Danmark anbefaler forligskredsen – uanset

ekspertgruppens beslutningsgrundlag – at rammen for de nye fagplaner fastlægger, at fagplanerne skal udfolde og give eksempler på, hvordan man i fagene kan give eleverne medbestemmelse i undervisningen.

Anbefaling 3: Fokusér på elevinddragelseskompetencer i evaluering af læreruddannelsesreform.

Aftalepartierne bag læreruddannelsesreformen fra 2022 har forpligtet sig på at følge implementeringen af den nye læreruddannelse i et nyt Forum for læreruddannelsens interessenter. Denne undersøgelse viser, at der er behov for et kompetenceløft, når det kommer til lærerne arbejde med inddragelse og medbestemmelse

i undervisningen. Børnerådet, Danske Skoleelever og UNICEF Danmark anbefaler, at aftalepartierne bag reformen opfordrer Forummet til at undersøge, hvilke behov, der er for at løfte lærernes kompetencer ift. elevinddragelse og medbestemmelse i undervisningen.

Anbefaling 4: Prioritér og investér i forskning og udvikling af læringsmaterialer om medbestemmelse i undervisningen.

Undersøgelsen viser, at der et stort potentiale i at give elever mere medbestemmelse i undervisningen, da det bl.a. kan være med til at øge elevernes undervisningsmotivation og skoleglæde. Hvis skolerne for alvor skal løfte det arbejde, kræver det prioritering – også politisk. Der er behov for mere viden og dansk forskning på området, og der er behov for ressourcer fra centralt

hold til didaktisk og metodisk udvikling inden for feltet. Børnerådet, Danske Skoleelever og UNICEF Danmark anbefaler derfor, at politikerne sætter øget fokus på elevers medbestemmelse ved at investere i forskning på området og ved at afsætte øremærkede midler til udvikling af læringsmaterialer.

Til fagudvalgene, der skal udvikle folkeskolens nye fagplaner

Anbefaling 5: Udvikl en inddragelsesdidaktik for alle fag.

Frem mod 2027 skal 21 fagudvalg – på baggrund af ekspertgruppens beslutningsgrundlag – udarbejde folkeskolens nye fagplaner. Undersøgelsen viser, at betingelserne for medbestemmelse varierer meget fra fag til fag, og derfor kræver det også forskellige tilgange og redskaber, hvis medbestemmelse skal lykkes i alle fag.

Børnerådet, Danske Skoleelever og UNICEF Danmark anbefaler derfor, at alle fagudvalg tager stilling til, hvordan elevinddragelse og medbestemmelse ser ud i netop deres fag, og at de udvikler og beskriver en specifik inddragelsesdidaktik for faget.

Anbefaling 6: Involver eleverne i udviklingsarbejdet med de nye fagplaner.

I forbindelse med offentliggørelsen af de 21 fagudvalg har Børne- og Undervisningsministeriet understreget, at fagudvalgene løbende vil "involvere en bredere kreds af blandt andet lærere, fag- og videnspersoner, som skal bidrage til at kvalificere fagudvalgenes arbejde". Dermed overser Børne- og Undervisningsministeriet

vigtigheden af at inddrage elevperspektivet i udviklingsarbejdet. Børnerådet, Danske Skoleelever og UNICEF Danmark anbefaler, at alle fagudvalg inddrager elevernes perspektiv i udviklingsarbejdet, herunder særligt i arbejdet med at udvikle en inddragelsesdidaktik for de enkelte fag (se anbefaling 5).

Til professionshøjskolerne

Anbefaling 7: Priorité elevinddragelseskompetencer på læreruddannelsen og efter- og videreuddannelse.

Der er behov for at løfte lærernes kompetencer, når det kommer til at arbejde med elevers medbestemmelse i undervisningen. Resultaterne i denne undersøgelse bakkes op af en tidligere undersøgelse fra 2024, hvor 30 pct. af de adspurgte skoleledere svarer, at en væsentlig barriere for at involvere elever i undervisningen er, at "lærerne ikke ved, hvordan de kan inddrage eleverne på en gode måde". 40 pct. svarer, at en væsentlig barriere er, at "lærerne ikke tænker på at inddrage eleverne i planlægningen af undervisningen". Det kalder på en kulturændring og et kompetenceløft i forhold til inddragelse og medbestemmelse på læreruddannelsen, hvor det i dag fylder forsvindende lidt. Børnerådet, Danske Skoleelever og UNICEF

Danmark anbefaler, at professionshøjskolerne sætter fornyet fokus på elevinddragelse og medbestemmelse på læreruddannelsen, eksempelvis i grundfaget "Pædagogik og almen didaktik".

Det er dog ikke kun de kommende generationer af lærere, som skal rustes til at arbejde meningsfuldt og kompetent med medbestemmelse i undervisningen. Børnerådet, Danske Skoleelever og UNICEF Danmark anbefaler, at én eller flere professionshøjskoler – evt. i samarbejde – udvikler og tester et kursusforløb om medbestemmelse i undervisningen som en del af deres efter- og videreuddannelses tilbud til lærerne.

Til skoleledelserne

Anbefaling 8: Priorité inddragelse og medbestemmelse i skolekulturen og det faglige fundament for skolen.

Undersøgelsen viser, at en væsentlig andel elever efterspørger mere medbestemmelse i undervisningen. Samtidig har interviewene med lærerne i undersøgelsen indikeret, at ledelsesopbakning er en afgørende forudsætning for at lykkes med dette. Børnerådet, Danske Skoleelever og UNICEF Danmark anbefaler, at skoleledelserne går forrest i at gøre elevers medbestemmelse

til en naturlig del af skolens hverdag og undervisning. Det kræver prioritering, og at elevernes aftryk på undervisningen står tydeligere frem. I forbindelse med implementeringen af de nye fagplaner er det oplagt, at skolelederne sætter inddragelsesdidaktik på dagsordenen – sammen med eleverne.

Metode

Rapporten er primært baseret på en spørgeskemaundersøgelse om elevers holdninger til og erfaringer med medbestemmelse i skolen. Spørgeskemaundersøgelsen er suppleret med kvalitative interviews med lærere og elever, der bidrager med eksempler på, hvordan der kan arbejdes med medbestemmelse i undervisningen.

Spørgeskemaundersøgelse

Dataindsamling

Spørgeskemaundersøgelsen er foretaget blandt elever i 7. - 9. klasse på folkeskoler i Danmark. De medvirkende elever er blevet rekrutteret gennem Danske Skoleelever (DSE), der har kontaktet skoler fordelt over hele landet. DSE har også stået for selve indsamlingen af data. I forbindelse med indsamlingen har DSE været på besøg på skolerne, hvor de har fået adgang til skolens 7., 8. og/eller 9. klasse i en undervisningstime. Her har DSE givet en introduktion til undersøgelsen og været til stede under besvarelsen af spørgeskemaet. Dermed har eleverne kunnet stille opklarende spørgsmål undervejs. Derudover har DSE indlagt pauser, da spørgeskemaet er forholdsvist langt. Dette har både været med til at mindske uklarheder samt mindske risikoen for, at eleverne ikke fuldførte spørgeskemaet.

I forbindelse med udarbejdelsen af spørgeskemaet har fem elever fra DSE's bestyrelse testet skemaet. Selve indsamlingen er foretaget mellem den 30. august 2024 og den 26. september 2024.⁴

Fordeling, repræsentativitet og analyse

I alt har elever på 13 forskellige skoler besvaret undersøgelsen. Skolerne er fordelt over alle fem regioner i Danmark og dækker både større og mindre danske byer. Hermed er der opnået tilstrækkelig geografisk spredning i undersøgelsen.⁵ Skolerne i undersøgelsen varierer i størrelse med omkring 200 elever på den mindste skole og knap 950 på den største skole. I alt har 1.836 elever besvaret undersøgelsen. Blandt disse er 49 pct. piger og 47 pct. drenge. De resterende identificerer sig hverken som pige/dreng eller ønsker ikke at svare på spørgsmålet. Dette svarer fint til fordelingen på køn på landsplan. 36 pct. af respondenterne i undersøgelsen går i 7. klasse, 34 pct. i 8. klasse og 30 pct. i 9. klasse. Dette svarer ligeledes fint til fordelingen på landsplan.⁶

Rapportens resultater er vist med simple frekvensfordelinger suppleret med enkelte sammenhængsanalyser. Alle forskelle, der fremgår i rapporten, er statistisk signifikante på et signifikansniveau på minimum 0,05. Sammenhængsanalyserne er foretaget med simple sammenhængsmål (OLS, Chi² og Pearson's r). Sammenhængene er kontrolleret for elevernes køn og klassetrin samt skolestørrelse.

⁴ Indsamlingen ligger dermed i starten af skoleåret 2024/2025 og i visse tilfælde kan det have en betydning for besvarelsene. Det skyldes, at der er forskel på de fag, man har i f.eks. 6. og 7. klasse samt 7. og 8. klasse. Dermed har nogle fag været forholdsvist nye for nogle klassetrin på tidspunktet for undersøgelsen.

⁵ Der er dog en overrepræsentation af skoler beliggende i de største byer i Danmark.

⁶ "Elevtal, inklusion og sprogrprøver", Børne- og Undervisningsministeriet, 2024: Statistik om Elevtal | Børne- og undervisningsministeriet (uddannelsesstatistik.dk)

Definition af undersøgelsens centrale variable

Medbestemmelse i undervisningen er defineret ud fra elevernes oplevede inddragelse og medbestemmelse på seks områder, der alle er relateret til forskellige måder, eleverne kan have medbestemmelse eller blive inddraget i undervisningen. Dette er operationaliseret ved nedenstående seks spørgsmål:

1. **Hvor tit** er det muligt at vælge mellem flere forskellige måder at løse en opgave på?
2. **Hvor tit** er du med til at bestemme hvilke emner I skal arbejde med i undervisningen?
3. **Hvor tit** er du med til at bestemme hvilke materialer I skal arbejde med i undervisningen?
4. **Hvor tit** oplever du, at undervisningen bliver lavet ud fra de interesser, eleverne har?
5. **Hvor tit** oplever du, at lærerne er interesserede i elevernes holdninger og synspunkter i undervisningen?
6. **Hvor tit** oplever du, at eleverne kan komme med forslag til, hvordan undervisningen kan gøres bedre?

Hvert spørgsmål har haft følgende svarmuligheder: *Meget tit, tit, nogle gange, sjældent, aldrig* og *ved ikke*. For at få en samlet variabel for medbestemmelse er der konstrueret et indeks, hvor eleverne er blevet tildelt en score på baggrund af deres besvarelser på de seks spørgsmål. Kun respondenter, der har svaret på minimum 4 ud af 6 spørgsmål indgår.⁷ Efterfølgende er medbestemmelse i undervisningen opdelt i fem niveauer, der afspejler meget lav, lav, middel, høj og meget høj grad af medbestemmelse.

Undervisningsmotivation er defineret ud fra følgende to udsagn, eleverne skulle forholde sig til:

1. Undervisningen er spændende
2. Undervisningen giver mig lyst til at lære mere

Begge spørgsmål har haft følgende svarmuligheder: *Passer godt, passer nogenlunde, passer ikke* og *ved ikke*. På baggrund af besvarelserne på disse spørgsmål er eleverne tildelt en samlet score på undervisningsmotivation, der herefter er inddelt i kategorierne lav, mellem og høj undervisningsmotivation.

Interviews

Som supplement til den kvantitative undersøgelse er der foretaget interviews med seks lærere og seks elever på tre folkeskoler. Interviewene bidrager dermed både med et lærer- og elevperspektiv på oplevelser med medbestemmelse i undervisningen. Interviewene er primært blevet brugt i rapportens tre cases, der viser eksempler på, hvordan man kan arbejde med medbestemmelse i undervisningen og hvad der er centralt for at lykkes. Sekundært er interviewene brugt til at nuancere og eksemplificere resultaterne fra spørgeskemaundersøgelsen.

I interviewene med elever har interviewererne gjort det tydeligt fra start, at der ikke er rigtige og forkerte svar, og at eleverne altid kunne lade være med at svare på et spørgsmål.

For at skabe tryghed er elevinterviewene foretaget som dobbeltinterview. Derudover er elevinterviewene foregået mere interaktivt ved, at interviewererne har haft forskellige rekvisitter og øvelser med, der kunne bruges til at gøre samtalen nemmere og mere konkret. I forbindelse med alle elevinterviews er der indhentet samtykkeerklæringer fra elevernes forældre/værger. Børnene er anonymiseret i rapporten ved, at de er blevet givet andre navne end deres rigtige.

Interviewene er transskriberet via den automatiserede transskriptionsservice Good Tape og derefter gennemlæst med henblik på først at kvalitetssikre og dernæst lave beskrivelser af, hvordan skolerne arbejder med elevers medbestemmelse i undervisningen.

⁷ Respondenter, der ikke har besvaret mellem fire og seks af spørgsmålene, er tildelt gennemsnittet af besvarelserne på de resterende spørgsmål.

Medbestemmelse i undervisningen
- fra elevernes perspektiv (2024)

Udarbejdet af UNICEF Danmark
på opdrag af Børnerådet

Dataindsamling
Danske Skoleelever

Grafisk design
Jan Majgaard

Foto
Jonas Normann (modelfotos)

ISBN
978-87-90946-70-8

Børnerådet
Hovedgaden 12, 1D-E
7190 Billund
+ 45 33 78 33 00
brd@brd.dk
www.børnerådet.dk

